

Nr 7

Utlåtande i anledning av väckta motioner om sänkning av bokpriserna.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 90 av herr *Adolfsson* och II: 114 av herrar *Hermansson* och *Holmberg* hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär snar utredning av vilka åtgärder som bör vidtagas för att genom subventionering av bokutgivningen eller upprustning av och anslagsökning åt de allmänna biblioteken, eller på annat sätt, kunna nedbringa bokpriserna till en ur kulturbefrämjande synpunkt lämpligare nivå.

I motionerna framhålles bl. a. att prisutvecklingen på bokmarknaden de senaste årtiondena har en brant stigande kurva. Skönlitteratur, biografier och reseskildringar tenderar alltmer att bli mer en lyxartikel än en överkomlig konsumtionsvara.

Denna utveckling, säger motionärerna, beror på ett flertal samverkande faktorer: ökade produktionskostnader, bokhandlarnas krav på kompensation för den allmänna prisutvecklingen, stegrade reklamkostnader m. m.

Vidare påpekas i motionerna att tillkomsten av ett sådant massmedium som televisionen som motvikt kräver ökad kulturell självverksamhet för den enskilde individen. Boken framstår därvid som vårt förnämsta bildningsinstrument. Den måste göras tillgänglig för alla utan kännbara ekonomiska uppföringar.

Som en temporär lösning av problemet med de höga bokpriserna kan tänkas att staten subventionerar en del av bokutgivningen.

I detta sammanhang bör även uppmärksamheten riktas på det förhållandet att lånefrekvensen vid de offentliga biblioteken förmodligen kommer att öka med dels det ökade antalet folkpensionärer, dels det vidgade läsintresse som följer med enhetsskolans utbyggnad och en därmed sammanhängande förbättrad kulturell skolning.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion I: 90.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från pris- och kartellnämnden och berett Svenska bokförläggareföreningen tillfälle att inkomma med yttrande.

Pris- och kartellnämnden anför:

Till en början må framhållas att svenska böcker är ett av de få varuslag för vilka näringsfrihetsrådet meddelat dispens från bruttoprisförbudet. Frå-

gan om förlängning av ifrågavarande dispens, som är tidsbegränsad, är för närvarande föremål för näringsfrihetsrådets prövning. Vid beviljandet av den senaste dispensen (1958) uttalade rådet, att man icke kunde bortse från den förlust ur kulturell synpunkt — nämligen minskat urval och sämre service i bokhandeln och minskad utgivning av värdefull litteratur — vilken kunde befaras som en följd av att de nuvarande konkurrensbegränsningarna borttoges.

I fråga om prisutvecklingen på böcker kan konstateras att bokpriserna stigit i snabbare takt än övriga varor enligt konsumentprisindex, tidigare levnadskostnadsindex. Sedan 1939 har bokpriserna enligt dessa indexberäkningar mer än femdubblats under det att levnadskostnaderna icke fullt tredubblats. Prisindexet för böcker är enligt uppgift från vederbörande myndighet baserat på priserna för nyutkomna verk av ett tjugotal kända författare. Det genomsnittliga priset per sida för dessa böcker utgör basen för prisindexet. Ett på sådant sätt konstruerat bokprisindex ger emellertid knappast en riktig bild av den genomsnittliga prisutvecklingen för böcker med hänsyn till att numera billighetsböcker av kvalitetskaraktär blivit en vida större artikel inom bokbranschen än tidigare varit fallet.

Vad det aktuella prisläget på bokmarknaden angår återfinns i en av nämnden på uppdrag av näringsfrihetsrådet under 1962 gjord utredning rörande den svenska bokmarknaden vissa data, som belyser prissituationen år 1961 (se Pris- och Kartellfrågor 1963: 1). Av förlagens försäljning av böcker (exklusive skolböcker) om 128 milj. kronor under sistnämnda år omfattade drygt 46 milj. kronor eller 36 procent böcker med ett bruttopris för häftat exemplar om högst 11 kronor. Nära 20 milj. kronor därav var att hänföra till s. k. billighetslitteratur av kvalitetskaraktär (kvalitetspocketböcker, folk- och bokklubbsböcker) och ungefär 7 milj. kronor kunde rubriceras som s. k. billighetslitteratur av förströelsekaraktär (Vilda-västernlitteratur samt enklare äventyrs- och detektivromaner). Resterande cirka 20 milj. kronor utgjordes av andra böcker än s. k. billighetslitteratur. Det framgår således härav, att försäljningsvärdet för böcker i lägre prisklasser var mycket betydande. Omräknat i antal volymer var andelen för denna grupp för övrigt högre än i procent av försäljningsvärdet. Först under 1940-talet började förlagen utge de folk- och bokklubbsböcker som numera fått en mycket stor spridning. I slutet av 1950-talet tillkom kvalitetspocketböckerna. Utgivningen av dessa är stadd i stark expansion.

Beträffande de av motionärerna påtalade koncentrationsförhållandena inom förlagsbranschen må nämnas att de tre största förlagskoncernerna Almqvist och Wiksell, Bonniers och Norstedts år 1961 hade tillsammans ungefär hälften av marknaden vad beträffar andra böcker än skolböcker. Förlag, som tillhör eller står folkrörelserna nära, svarade för över 10 procent av marknaden.

Vad angår en eventuell subventionering av bokutgivningen, som skulle avse den kulturellt värdefulla men svårsålda litteraturen, vill nämnden endast konstatera, att en sådan måste vara mycket svår att genomföra i praktiken med hänsyn till de vanskliga frågor rörande gränsdragning mellan subventionerad och icke subventionerad litteratur, som måste uppkomma.

Som ett alternativ till en direkt subventionering — som enligt motionärerna endast skulle bjuda en temporär lösning — föreslår dessa upprustning av och anslagsökning åt de allmänna biblioteken. En sådan lösning torde innebära en ökning av förlagens avsättningsmöjligheter. Huruvida den även

skulle verka konkurrensfrämjande och bidra till utgivningen av verk, som annars icke skulle finna förläggare, undandrager sig nämndens bedömande. Sannolikt skulle dess inverkan på den allmänna prisnivån för böcker bli tämligen begränsad.

Pris- och kartellnämnden har i det föregående framlagt vissa fakta rörande bokbranschen samt några synpunkter på de i motionerna väckta förslagen. Till frågan om en eventuell utredning i anledning av motionerna anser sig nämnden icke ha att taga ställning.

Svenska Bokförläggareföreningen anser att det är betydelsefullt att böcker kan tillhandahållas till så låga priser som möjligt, men att frågan hur detta skall kunna ske är av invecklad beskaffenhet.

Föreningen återger vidare ett meddelande från Bibliotekstjänst AB, vari anföres:

Bibliotekstjänst har redan den omtalade kvalitetsbedömningen genom sina ca 100 lektörer och egen expertis med Granskningsnämnden som övervakare. Bibliotekstjänst garanterar beträffande ungdomsböcker en minimiupplaga av 500 exemplar. För vuxenböcker är bibliotekens förhandsbeställningar bestämmande för upplagans storlek och här är minimiupplagan 50 exemplar. Under 1963 såldes genom sambindningen 196 749 barnböcker och 310 809 vuxenböcker. Upplagorna varierade mellan 500 och 1 500 för barnböcker och mellan 50 och 1 400 för vuxenböcker.

Utskottet

I motionerna föreslås utredning om åtgärder i syfte att nedbringa bokpriserna, därvid särskilt nämnes subventionering av bokutgivningen samt upprustning och ökning av anslagen till de allmänna biblioteken.

Det i pris- och kartellnämndens yttrande omförmälda prisindex för böcker utvisar en mycket stark stegring av bokpriserna. Som nämnden framhållit torde detta index dock knappast ge en riktig bild av den genomsnittliga prisutvecklingen, då billighetsböcker av kvalitetskaraktär utvecklats till en vida större artikel i branschen än tidigare varit fallet och denna faktor tydligen icke ingår i beräkningen av index. I vart fall torde den genomsnittliga prisökningen icke vara av den storlek som angivits i motionerna. Oavsett detta finner utskottet självfallet i likhet med motionärerna önskvärt att spridningen av god litteratur icke hindras genom för höga priser på böckerna. Utskottet kan emellertid icke ansluta sig till motionärernas förslag om subventioner för att påverka bokpriserna. Det skulle enligt utskottets mening knappast låta sig göra att vid en subventionering med tillräcklig säkerhet avgöra, vilka böcker som förtjänar komma i åtnjutande av sådant stöd. Systemet skulle kunna medföra en viss, icke önskvärd dirigering av bokutgivningen och bokförsäljningen. Utskottet finner icke skäl tillstyrka en utredning i denna fråga.

Vad beträffar förslaget om ökat stöd till de allmänna biblioteken vill utskottet erinra om att dessa i allmänhet drives av kommunerna. I fråga om

det statliga stödet till verksamheten må framhållas att i årets statsverksproposition under VIII. huvudtiteln föreslagits en uppräknig av anslaget till Bidrag till folkbibliotek från omkring 7,6 till omkring 8,5 miljoner kronor. I sammanhanget anföres vidare att ett utredningsförslag om ändrade grunder för bidragsgivningen är under remissbehandling. Någon ytterligare utredning av frågan om stöd till biblioteken finner utskottet icke nu påkallad.

Utskottet får under hänvisning till det ovan anförda hemställa,
att de likalydande motionerna I: 90 och II: 114 icke må
föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 mars 1964

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

N ä r v a r a n d e :

från f ö r s t a kammaren: herrar Carl Albert Anderson*, Möller*, Schött, Sörlin*, Hellebladh, Eric Gustaf Peterson, Tage Johansson, Svanström, Wallmark* och Hedlund;

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Jacobsson i Sala, Dickson, fru Jäderberg, fru Thunvall, herr Nilsson i Båstekille, fröken Anderson i Lerum, herrar Larsson i Borrby, Magnusson i Nennesholm* och fru Forsling.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.